

1678.

Bădița meu deodată
O vinit la noi pe șatră
Ș-o cerut la mine apă:
- Du-te, mândruț, în grădină
C-acolo-i ziderea plină
Și-i pusă de a mé mână
Și păharu lângă ie
Și bé apă câtă-i vré
Că-i pusă de mâna mé
Și bé apă câtă-ți treabă
De la-a ta draguță dragă.

Colectia DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus.
De la Dumitru Iuga, 58 ani, 1968

1679.

Du-te, dor, unde te mâi,
La mândru la căpătâi
Și-l trezește de pe somn
Să nu doarmă, eu nu dorm,
Să-și mute căpătâiu
Că îmi arde sufletu,
Să își mute perina
Că îmi arde inima.

Colectia DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus.
De la Anuța Iuga, 58 ani, 1970.

1680.

Care fată nu iubește
Supărată-i că trăiește,
Care nu iubește fată
Cât trăiește-i supărată
C-apoi dacă se mărită
De la tâte i oprită:
De la joc, de la părinți,
De la prietenii iubiți
Că bărbatu-i mofturos
Batăr cât-îi de frumos,

Colectia PETRE LENGHEL-IZANU

Fatiile, Fetélele, Făcliile

Un obicei străvechi este "Jocul cu fatiile" sau "Făcliile", practicat în unele comune de pe Valea Vișeuului și în partea superioară a Izei.

Iată în ce constă acest obicei: în ajunul sărbătorii de Sânzâiene - nașterea lui Ioan Botezătorul, 23 iunie - și SânPetru - Sf. Apostoli Petru și Pavel, 28 iunie -, în orașul Borșa și Moisei (numai în ajun de Sânziene), seara, când începe să se întunece, tineretul (copii, flăcăi și fete) pregătesc niște torțe numite "făclii" - în Vișeu de Jos, Vișeu de Mijloc și Vișeu de Sus "fetéle", în Săcel "fatii" -, le aprind pe dealurile cu semănături și, învârtindu-le deasupra capetelor produc un spectacol feeric. În Borșa și Moisei, făcliile se confecționează din bețe de brad crăpate în partea superioară în patru părți, punându-se în aceste despicături așchii uscate îmbibate cu rășină, care, aprinse, pe lângă lumina respectivă, produc și un miros îmbalsămător. Mai demult se foloseau pentru făclii, în cele două localități, Borșa și Moisei, vârfuri de brazi tineri, punându-se în despicătura din partea superioară călți îmbibați cu rășină. Purtătorii acestor făclii, după ce le aprind și le învârtesc deasupra capetelor, strigă unii către alții, dintr-o culme de deal în altă culme de deal: "Uhă, măi!", "Uhă, tra' la deal!", "Uhă, tra' la vale!", care produc un fascinant și lung ecou.

În Vișeu de Jos, Vișeu de Mijloc și Vișeu de Sus, fetélele sunt făcute din dranițe sau alte bețe mici de brad, având legate, la capătul superior, cârpe îmbibate cu rășină sau dohot.

Tot seara pe întuneric, în ajunul celor două sărbători, fetele din cele trei Vișeauă aprind, la colțuri de uliți și pe prundul râului Vișeu, grămezi mici de paie, peste care sar pentru "a fi curate", purificate și ferite de "beteșuguri". Unele fete din Vișeu de Jos fac, la miezul nopții, în ajunul de Sânzâiene, baie în râul Vișeu, tot pentru "a fi curate", ferite de boli și mai ales pentru a-și visa, după ce se vor culca, "ursitul". După ce au ars "fetélele" sau făcliile, acestea sunt aruncate în straturile cu zarzavaturi, în grădinile cu pomi fructiferi sau holdele de pe câmp, pentru a feri recoltele de dăunători, pentru fertilitatea solului, creșterea semănăturilor și a ierburilor, poporul bucurându-se că va avea o "țarină bogată", o recoltă promițătoare, îmbelșugată.

Acest obicei a fost răspândit în trecut și în unele localități din partea superioară a Izei, mai ales în părțile unde se aflau păduri de rășinoase. Tache Papahagi, în lucrarea "Graiul și folklorul Maramureșului" (1925), menționează acest obicei al "fatiilor" practicat în comuna Săcel: "Supre-sara de Sânzâiene apoi feciorii fac fătieri de draniță și pțicură cu rășină și le aprind. Fac fătieri pe dealuri, pe imașuri până marhă, le țin în mână și le învârtea ca și cum învârtesc steagu, ș-apoi pțică fătii. Apoi pe dimineață mărg babele acolo și strâng fătii de-acele și le pun în straturi de cepe și de ai: Să n-avem de nime bai,/ Să nu cumpărăm mălai".

Cuvântul "fatii", "fetéle", pare a fi de origine latină, venind de la "feter" ca derivat al cuvântului "fetus", ceea ce înseamnă: a naște, a fâta, a da mladă, a da rod.

Această presupusă etimologie nu este o simplă apropiere semantică-etimologică, ci se bazează și pe următoarele fapte: fetélele, fatiile, făcliile sunt purtate numai de tineri și ele sunt aprinse pe locuri cu semănături, în mijlocul holdelor răsărite și nu pe terenuri sterpe, neproductive. În timpul primăverii romanii, la fel, aprindeau fatii, când holdele erau în plină dezvoltare, bucurându-se că vor avea pâine.

Scriitorul Marcus Porcius, în lucrarea "De Agricultura", relatează de altfel cum tinerii romani întâmpinau încolțirea holdelor cu făclii aprinse. La fel, în "Georgicele" lui Virgiliu întâlnim relatări în legătură cu practica acestui obicei al aprinderii de lumânări, primăvara, în holdele ce erau în creștere.

De altfel "fascis", "fascia", la romani însemna snop, mănunchi de nuiele legat cu curea, având o secure în creștet, simbol al puterii.

*Scumpu dă mai mult
Și leneșu mai mult fuge.*